

Л. О. Масіна
к.е.н., ст. викладач
В. М. Масін
к.ю.н., доц.

КОНЦЕПЦІЇ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

Стабільне функціонування та розвиток сучасної національної економіки в певній мірі залежить від збалансованості ринкового та державного регулювання, яке характеризується інструментальним забезпеченням, системою параметрів та сукупністю факторів впливу.

Питанням державного регулювання національної економіки присвячені роботи вітчизняних та зарубіжних науковців, а саме: О. Амоши, В. Геєця, В. Базилевича, О. Білоруса, Л. Головка, Г. Григор'єва, М. Долішнього, П. Друкера, Ю. Макогона, С. Мочерного, Є. Масленнікова, О. Побережець, С. Риверчука, Ю. Сафонова, Я. Столярчука, Р. Фатхундінова, А. Маддісона, А. Чухно, Р. Хейлбронера, Й. Шумпетера та інших.

На думку деяких авторів, державне регулювання економіки – це система заходів держави для здійснення підтримуючої, компенсаційної й регулюючої діяльності, спрямованої на створення нормальних умов ефективного функціонування ринку та вирішення складних соціально-економічних проблем розвитку національної економіки та всього суспільства [1].

В свою чергу, Л. Дідківська та Л. Головка вважають, що державне регулювання – це відповідний вплив держави на соціальний розвиток країни. Крім того, принципом адаптивності до сучасного рівня розвитку держави є визначення Д. Стеченко, який наполягає, що державне регулювання є впливом країни на відтворювальні процеси в національній економіці за допомогою спеціальних засобів з метою спрямування суб'єктів господарювання та окремих громадян на досягнення цілей та пріоритетів державної політики суспільного розвитку [2].

На думку С. Мочерного, саме комплекс основних форм і методів цілеспрямованого впливу державних установ і організацій на розвиток суспільного способу виробництва (у тому числі продуктивних сил, техніко-економічних, організаційно-економічних та соціально-економічних відносин) для його стабілізації та пристосування до переметних умов представляє собою державне регулювання економіки [3, с. 379].

Дж. М. Кейнс вважає що, мета державного втручання полягає в забезпеченні прибутковості капіталу, запобіганні соціальному вибуху, який може статися внаслідок безробіття, падіння рівня життя, інфляції та інших явищ [1].

Основою неоліберального дискурсу стали концепти «держави загального добробуту» та «соціальної ринкової економіки», сприяючи появі умов для формування суспільної відповідальності (ідеологема, яка була запозичена у соціал-демократичної доктрини) [4, с. 178].

Прихильники та послідовники неолібералізму відстоювали механізм слабого втручання держави в економічні процеси, яка повинна забезпечувати лише обов'язкову та неупереджену законність та рівновагу соціально-економічних та виробничих відносин.

Зміни наукових поглядів щодо необхідності та ступеню впливу держави на процеси відтворення супроводжувались формуванням нових функцій та принципів регулювання економічними процесами, що знайшло своє вираження в підходах школи сучасного монетаризму або американського неолібералізму, представники якої підкреслювали, що держава здійснює безпосередній вплив на ринкові механізми в межах стратегічних пріоритетів державної політики, у тому числі щодо розвитку окремих галузей, а в свою чергу, інші напрямки потребують лише супроводжуваної дії рекомендаційного характеру з боку відповідних інституцій.

Змістовне наповнення сучасного монетаризму підкреслює, що єдиним завданням державної економічної політики є стримування інфляції шляхом обмеження грошової маси в обігу, а всі інші задачі повинні вирішуватися вільним ринком. При цьому монетаристська теорія не має за мету забезпечення стабільного економічного зростання чи досягнення повної зайнятості: вона лише надає варіанти фінансового оздоровлення економіки, як має забезпечити економічну свободу і сприятливу атмосферу для підприємницької діяльності [5, с. 98].

Крім того, концепція монетаризму і теорії «економіки пропозиції» були покладені в основу неоконсервативної економічної політики, яку проводили Р. Рейган і М. Тетчер у 80-х рр. ХХ ст. При цьому неоконсервативна модель державного регулювання економіки, яка була розрахована на досконалу конкуренцію, виявилась неспроможною вирішити складні соціально-економічні завдання ринку, що стало причиною зниження її актуальності в сучасних умовах господарювання [6, с. 9].

Розвиток неокласичної концепції або неокласичного відродження пов'язаний з формулюванням теорії «адаптованих очікувань» (М. Фрідмен), теорією «раціональних очікувань» (Дж. Ф. Мута, Р. Лукас) та теорією «економіки пропозиції» (А. Лаффер, Р. Манделл).

Слід зазначити, що не заперечуючи важливість активної участі держави в економічних процесах взагалі, розробники та автори «раціональних очікувань» вважають, що необхідно формувати таку економічну політику держави, що буде забезпечувати стабільні рішення і закони, які не пов'язують зміни

грошових та фіскальних правил з тимчасовими потребами державного бюджету [7, с. 137].

Зазначені наукові погляди підтверджували сучасність підходів до макроекономічної рівноваги ринку, що в свою чергу, визнало роль і місце держави в процесах соціально-економічного розвитку та суспільного виробництва.

Зауважимо, що розвиток та запровадження концепції «промислової політики», під якою розуміють політику держави щодо всього підприємницького сектору, пов'язаний з Японією, де було проведено її практичну апробацію. Головна мета промислової політики – модифікація галузей, структури національного господарства при поєднанні зусиль держави і приватного капіталу. Крім того, зазначені аспекти відводять провідну роль державі в розподілі капіталу по відповідних галузях [6, с. 10].

Інституціональна теорія спрямована на дослідження проблем розвитку суспільства в системі соціального управління, враховуючи поняття «інституцій» (організацій) і вивчення суспільних змін. При цьому виділяють формальні інститути – це установи, що організують і контролюють економічні процеси в країні (уряд, центральний банк, комісія з ринку цінних паперів тощо) та неформальні інститути широкого контексту, які акумулюють ринкову культуру, історичні, та етнічні традиції, соціально-культурні цінності та відповідні поведінкові установки [8, с. 37].

Враховуючи трансформаційні та інтеграційні аспекти розвитку макроекономічного середовища, основні концептуальні підходи найважливіших економічних теорій, а саме: кейнсіанства, монетаризму, неолібералізму, інституціоналізму та теорії індустріального суспільства, можуть використовуватись при формуванні та функціонуванні механізму державного регулювання, що забезпечує високу ефективність та оптимальність результатів взаємозв'язку національної та ринкової економіки.

Таким чином, окремі процеси в національній економіці, суспільні зрушення, стан виробничих відносин та продуктивних сил, а також історичні події та зміна формацій впливають на рівень та багатоаспектність державного регулювання, що віддзеркалюється у методах, принципах, функціях відповідних інститутів державного та суспільного характеру.

Кожна з зазначених теорій макроекономічного регулювання доповнює й поглиблює уявлення про механізм державного регулювання економіки. В теперішній час неможливо суворо дотримуватись лише однієї концепції. Світовий досвід показує, що в процесі державного регулювання економіки найбільший ефект досягається в результаті оптимального поєднання фіскальних засобів (кейнсіанська теорія), грошово-кредитних інструментів (монетаризм), а також інших альтернативних теорій.

Список використаної літератури

1. Григор'єв Г. С. Теоретико-методологічні засади державного регулювання фінансово-економічних процесів в умовах глобалізації: монографія. Херсон : Олді-плюс, 2017. 380 с.
2. Адамовська В. С. Механізм державного регулювання економіки та вибір напряму економічної політики в сучасних умовах господарювання. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 4. URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1063> (дата звернення: 28.10.2019).
3. Мочерний С. В. Економічна теорія : навч. посібник. Київ : ВЦ «Академія», 2009. 640 с.
4. Куц Г. М. Неолібералізм: основні ідеї та інтерпретації. *Вісник Харківського національного університету ім. В. Н. Каразіна*. 2010. № 912 (сер. «Питання політології»). Вип. 17. С. 174–183.
5. Мозговий О. М., Мусієць Б. Р. Державне регулювання товарно-грошових відносин: теоретичні основи. *Економіка і організація управління*. 2016. № 4(24). С. 92–103.
6. Степаненко С. В. До питання про підвищення ефективності державного регулювання процесів економічного розвитку у сфері суспільного відтворення. *Державне управління: теорія та практика*. 2013. № 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Dutp_2013_1_17 (дата звернення: 28.10.2019).
7. Сарай М. Лукас як фундатор теорії «раціональних очікувань» і глава школи «нової класичної економічної теорії». *Вісник THEU*. 2009. № 3. С. 133–138. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/bitstream/316497/26987/1/%D0%A1%D0%B0%D1%80%D0%B0%D0%B9.pdf> (дата звернення: 28.10.2019).
8. Радіонов Ю. Д. Інституціональна теорія як інструмент дослідження бюджету. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 14. С. 36–41. URL: <http://global-national.in.ua/archive/14-2016/8.pdf> (дата звернення: 28.10.2019).